

گامی دیگر در آستان صحیفه

حمید سلیم گندمی *

چکیده : در این گفتار، ده نکته برگرفته از کتاب‌های خطی یا کمیاب در مورد صحیفه سجادیه می‌خوانیم، که جمعی از عالمان شیعی، از قرن یازدهم تا سیزدهم هجری قمری درباره صحیفه گفته‌اند. در این نکات، درباره اعتبار و تواتر سندی صحیفه، طریق روایتی صحیفه، شناسایی برخی از نسخه‌های خطی صحیفه، ترجمه منظوم فارسی فهرست صحیفه، ابیاتی عربی در وصف صحیفه می‌خوانیم. مقدمه‌ای در مورد شیوه «موضوع - محور» در تصحیح متون کهن، در ابتدای مقاله آمده است.

کلید واژه‌ها : صحیفه سجادیه (کتاب) / صحیفه سجادیه، اعتبار سندی / صحیفه سجادیه، اجازات روایتی / تحقیق متون، شیوه موضوع - محور / صحیفه سجادیه، شعر فارسی / صحیفه سجادیه، شعر عربی / شیخ علی صغیر، طریق روایتی / صحیفه سجادیه، نسخه‌های کهن / محمد زیابادی، طریق روایتی / علامه مجلسی، طریق روایتی / سید نعمت الله جزایری، تعلیقات بر صحیفه.

۱ - تحقیق و تصحیح متون کهن، عمدتاً به شیوه «متن - محور» انجام شده است و می‌شود. از این رو، گاهی یک متن مفصل کامل به دست تحقیق و تصحیح سپرده می‌شود که در قالب کتاب ارائه می‌شود. گاهی این متن، مختصر است که در حد رساله عرضه می‌شود. و گاهی - به هر دلیل - گزیده یا بخشی از متن، تحقیق و تصحیح و منتشر می‌شود. به هر حال، محور اصلی، یک متن مشخص است.

۲ - یک شیوه دیگر برای تحقیق و تصحیح متون، شیوه «موضوع - محور» است. در این شیوه، موضوع به عنوان محور قرار می‌گیرد، نه یک متن مشخص. به بیان دیگر، در این شیوه، در جست و جوی موضوعی خاص، کند و کاوی در متون صورت می‌گیرد. در پی آن موادی انتخاب می‌شود: گاهی یک متن کامل (مختصر یا مفصل)، گاه فصل یا بخشی از یک متن یا مقدمه یا خاتمه آن، و گاه حواشی یک متن (یادداشت‌های صفحات آغاز و انجام، وقفنامه‌ها، برخی از حواشی که توسط مصنف یا غیر او نوشته می‌شود). سپس گزینش این مواد، تحقیق و تصحیح آنها (حتی الامکان بر مبنای چند نسخه)، تدوین آنها به شیوه‌ای خاص (مثلاً به ترتیب زمانی، جغرافیایی، ریزموضوع و...) و سرانجام، انتشار آنها انجام می‌شود.

۳ - این شیوه، فواید و ثمراتی در پی دارد. از جمله:

۱ - ۳. انتشار بخش‌هایی از آثار کهن، که گاه، حتی در صورت انتشار کامل آن اثر، به آن توجه نمی‌شود. مانند: وقفنامه‌ها، یادداشت‌های صفحات آغاز و پایان نسخه‌ها و مانند آنها، با وجود فوایدی که در آن است.

۲ - ۳. گاهی امکانات و زمینه برای نشر کامل یک اثر کهن فراهم نیست. در این حال، تحقیق و تصحیح و نشر بخشی از آن اثر، می‌تواند ارزش، انگیزه، شیوه و ویژگی‌های آن را به اهل تحقیق بشناساند.

۳ - ۳. گردآوری مواد پراکنده (جمع‌الشتات) حول یک محور، تا پژوهشگران به کمک آن به نکات تازه دست یابند. تحلیل و بررسی تاریخی درباره یک موضوع، جرقه‌هایی که در فکر اهل نظر زده می‌شود، و دستاوردهایی که نتیجه صید شکار ذهن‌های وقاد است، نمونه‌هایی از این نکات تازه است.

۳-۴. گاهی برخی از این نکات که در حاشیه‌ها ثبت شده، فرآورده فرآیندی پژوهشی دراز مدت برای نویسنده آن کتاب و رساله بوده که در قالب عباراتی کوتاه نوشته شده، بدون این که نویسنده، فرصت تبیین آن را به تفصیل داشته باشد، یا آن را در کسوت کتاب یا رساله‌ای عرضه کرده باشد.

انتشار همین نکات کوتاه و مفید - که همچون دُر، کوچک و قیمتی است - دریچه‌هایی را به روی اندیشه اهل نظر می‌گشاید، که بسیاری از نوآوری‌های علمی، مدیون همین‌گونه نکات بدیع و کوتاه است.

۳-۵. از آنجا که نکات مورد نظر در این روش تحقیق، غالباً نکات کوتاه و کم حجم است، محققان مختلف می‌توانند در چنین فرآیندی شرکت کنند. بدین‌گونه، از امتیازات کار جمعی نیز می‌توان بهره گرفت، که در تحقیق متن - محور، غالباً چنین امکانی وجود ندارد. باید دقت شود که فرصت‌های محدود محققان و تعهدات علمی گوناگون آنها، امکان سرمایه‌گذاری زمانی طولانی را از آنها می‌گیرد. در این حال، بسیاری از نکات مهم ولی کم حجم، ناگفته می‌ماند و راه‌های پیموده پیشین، دیگر بار، از اول آغاز می‌شود. ولی در شیوه موضوع - محور، با استفاده از وقت‌های مختصر پژوهشگران به روش کار جمعی، پشتوانه عظیم تجربه‌های علمی آنها به ثمر می‌نشیند و نتایج مفیدی می‌دهد.

۴ - این شیوه کار، پیشینه‌ای در میان اهل تحقیق دارد، از جمله:

۴-۱. فی رحاب نهج البلاغه، نوشته علامه محقق استاد سید عبدالعزیز طباطبایی، مجموعه‌ای از نکات پراکنده در مورد نهج البلاغه.^۱

۴-۲. اجازات العلامة المجلسی، نوشته استاد سید احمد حسینی اشکوری، مجموعه‌ای از اجازات روایتی علامه مجلسی که در حاشیه نسخه‌های خطی آمده است. این کتاب به مناسبت سیصدمین سالگرد ارتحال علامه مجلسی در سال ۱۴۱۰ قمری توسط کتابخانه آیت الله مرعشی منتشر شد.^۲

۴-۳. منتخبی از آثار حکمای الهی ایران، گردآوری و تدوین و تحقیق و تصحیح:

۱. رجوع شود به معرفی این کتاب در: فصلنامه سفینه، شماره ۵، ص ۱۷۶ - ۱۸۸.

۲. نویسنده آن کتاب، پس از انتشار کتاب، به اجازاتی دیگر از علامه مجلسی دست یافته که بخشی از آنها را در مجموعه «میراث حدیث شیعه» انتشار داده است.

استاد فقید سید جلال الدین آشتیانی. این کتاب، که چهار جلد از آن انتشار یافت، ده‌ها رساله از فلاسفه ایرانی را در موضوعات مختلف، به ترتیب زمانی در بر دارد. از این رو، یکی از بهترین منابع در مورد تاریخ تحوّل این علم را نشان می‌دهد.

۵- فواید دیگری بر این شیوه تحقیق و تصحیح متون، مترتب است. نگارنده این سطور، پس از انتشار مقاله «در آستان صحیفه»،^۱ بر آن شد که این راه را در مورد صحیفه سجادیه پی‌گیرد و گامی جدید در این راه بردارد. در این گفتار - مانند گفتار پیشین - چنین نکات به ترتیب زمانی است. امید، آن داریم که عنایات الهی صاحب این صحیفه آسمانی شامل حال گردد و صاحب نظران نیز ضمن تحلیل و نقد و بررسی این شیوه، نکات بدیع و مفید در مورد صحیفه را به ما گزارش دهند و ما را در تداوم این راه، یاری رسانند.

نکته ۱: پنج فائده از نسخه خطی صحیفه سجادیه محشّی به حاشیه محدث جزائری

توضیح: نسخه‌ای از صحیفه سجادیه در کتابخانه مجلس موجود است که به گواهی برگ ۱۶۲ آن، به خط محمد مؤمن حاجی محمد ابهری الجی اصفهانی است که در روز دوشنبه ۲۶ شعبان ۱۰۷۵ نوشته شده و حواشی محدث بزرگ مرحوم سید نعمت الله جزائری را در بر دارد. این نسخه به شماره ۵۴۸۱ در کتابخانه مجلس نگهداری می‌شود. پنج فائده از این نسخه برگزیده‌ایم که ارائه می‌شود.

فائده اول - دعا در صلوات بر پیامبر و خاندانش:

در این نسخه بعد از دعای دوم (دعای بر پیامبر ﷺ) دعایی کوتاه آورده تحت عنوان «وکان من دعائه ﷺ فی ذکر آل محمد»، متن دعا این است:

اللهم یا من خصّ محمداً و آله بالكرامة، و حياهم بالرسالة، و خصّهم بالوسيلة، و جعلهم وريثة الانبياء، و ختم بهم الاوصياء و الائمة، و علّمهم علم ما كان و ما بقى، و جعل افئدة من الناس تهوى اليهم، فصلّ على محمد و آله الطاهرين، و اقل بنا ما انت اهل في الدين و الدنيا و الآخرة، انك على كل شيء قدير.

محدث جزائری می نویسد: بخط الشيخ حسين بن عبدالصمد، نقلت هذه الزيادة من نسخة بخط الكفعمي و نقلها هو من نسخة بخط الشهيد. (برگ ۲۲ نسخه)

فائده دوم - کلامی در مورد سند صحیفه

ابوالحسن محمد بن الحسن حاله مجهول فی الرجال، کحال الغازن و الخطاب و البلخی. و هو غیر قادح لتواتر هذه الصحیفة الشریفة بین الخاصّة و العامّة، حتی أنّ الغزالی و غیره سمّوها انجیل اهل البيت و زبور آل محمد علیهم الصلوات و انما زینها اصحابنا رضوان الله علیهم مسندة، تیمنا و تبرکنا باتصال روايتها بالمعصوم علیه السلام مع أنّ هؤلاء من المشایخ الاجازة لامن اهل الروایة. فلا یضّر جهالة حالهم. مع أنّ إعجاز أسالیبها و بلوغها الغایة القصوی من البلاغة. شاهدان عدلان علی أنّها آتیا صدرت من تلك الانفاس القدسیة و النفحات السبحانیة.

و اما نسختنا هذه فهي من نسخة شيخنا البهائي طاب ثراه هي بخط جدّ ابيه شمس الدين محمد صاحب الكرامات و المقامات. و هو قد نقلها [من نسخة] شيخنا الشهيد، و هو نقلها [من نسخة] السیدی...^۱ خط علی بن السکون. فما فی اصل نسختنا موافق... السکون و ما هو بعلامة «س»، فهو نسخة ابن ادريس... ما كان في الاصل مرقوم عليه معا، فكانا معاً في نسخة ابن ادريس. و ما كان عليه مرقوم «خ» فهو ما كتبه ابن ادريس او ابن السکون في الهامش.

(ح ن ع - عفی عنه).

[توضیح: حواشی جزائری بر این نسخه، گاهی به تمییز ح ن ع، گاهی ن ع، و گاهی ع آمده است. بعضی حواشی نیز در این نسخه با علامت م ح ق آمده که مربوط به علامه مجلسی است]

فائده سوم - کلامی در مورد قائل حدثنا

قوله حدثنا - اعلم انه قد وقع الخلاف في قائله، فقال شيخنا البهائي طاب ثراه أنّ قائله هو علی بن السکون و هو من الثقات، و ايده بقول الشيخ الكفعمي في حواشي المصباح في نسخة ابن ادريس كذا، و في نسخة ابن السکون كذا.

و قال المحقق الداماد: قائله عميد الرؤساء و هو راويها عن بهاء الشرف، و استدل عليه

۱. این قسمت‌ها در وضالی محو شده است.

يقوله: و هذه صورة خط الشهيد على نسخته التي عورضت بنسخة ابن السكون و على النسخة التي بخط ابن السكون خط عميد الدين عميد الرؤساء قرأها على السيد الاجل قاسم بن الحسن و رويتها له عن السيد بهاء السيد بهاء الشرف محمد بن الحسن بن احمد.

اقول: ان الذى يظهر من كتب الاجازات، هو انّ على بن السكون و عميد الرؤساء كلاهما يرويان الصحيفة الشريفة، فالقولان كلاهما حقّ كما لا يخفى.

ح ن ع عفى الله عنه.

فائده چهارم - يادداشت سيد نعمت الله جزائرى در مورد حواشى خود بر

صحيفه سجادية

بسم الله الرحمن الرحيم. نحمده سبحانه على كل حال و نصلى على عبده محمد و الآل عليهم افضل الصلوات و اكمل التحيات. و بعد، فقد كتبنا على هذه الصحيفة الكاملة الميمونة المباركة شرحاً مبسوطاً قد حلّ منها بعض المشكل و فتح عنها بعض المقل. و هذا الحواشى التي كتبناها على هامش هذه الصحيفة مختصرة من ذلك الشرح. و المأمول من قائلها عليه و على آيائه الصلوات و الدعوات، الشفاعة فى يوم الندامة و النجاة من احوال يوم القيامة. و كتب هذه الاحرف بينانه و قالها بلسانه مؤلف الشرح فقير [الى] الله الغنى نعمت الله الحسينى الجزائرى عفى الله عنه بمنه و كرمه، رابع عشر ربيع الثانى سنة التسعين بعد الالف الهجرية حامداً مصلياً مسلماً (برگ ۱۶۲ نسخه)

فائده پنجم - اجازة علامه مجلسى به خط خودش به محدث جزائرى در

مورد صحيفه

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى محمد و آله خير الورى. و بعد، فقد قرأ علىّ و سمع منى السيد الأيدى الفاضل الكامل الصالح الفالح المحقق المدقق جامع فنون الكلمات و محرز قصبات السبق فى مضامير السعادات، سلالة العترة الطاهرة مروج الشريعة الباهرة ذى النسب الزاهر و الحسب الفاخر الرضى الزكى البهى السيد نعمه الله الحسينى الجزائرى و ققه الله لاقتفاء آثار آيائه الطاهرين و كشف حقايق اخبارهم على الحق و اليقين، الصحيفة السجادية الملقبة بانجيل اهل البيت و زبور آل محمد صلوات الله عليهم اجمعين مرارا شتى و كرة بعد اخرى، على نهاية الضبط و التحقيق و التدقيق. ثم استجازنى تلاوتها و روايتها بعد ما حقّق درآيتها.

فاستخرت الله سبحانه و اجزت له كثر الله امثاله ان يروها عني بأسانيدي المتصلة الى سيد الساجدين صلوات الله عليه و على آياته الطاهرين و اولاده المعصومين و هي اكثر من ان احصيا لها هاهنا.

و لنذكر طريقا واحداً و هو ما اخبرني به عدة من الافاضل الكرام منهم والدي العلامة قدس الله ارواحهم عن [شيخ] الاسلام و المسلمين بهاء الملة و الحق و الدين نورالله ضريحه عن والده الفقيه [العلامة] حسين بن عبدالصمد الحارثي طاب ثراه عن افقه الفقهاء المتأخرين زين الملة و الدين بن علي بن احمد الشامي رفع الله درجته عن شيخه الاجل نورالدين. [متأسفانه برگ بعدی در نسخه نیست]

نکته ۲: یادداشت‌های محمدامین غلامعلی بن محمد علی بر صحیفه سورخ ۱۰۷۹

توضیح: نسخه خطی شماره ۷۳ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، صحیفه سجادیه‌ای است به خط غلامعلی شهیر به محمد امین بن محمد علی، که نوشتن آن را به تاریخ ۱۰ ذیحجه ۱۰۷۹ به پایان برده است. (بنگرید: فهرست دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۶۷) ایشان، بسیار فاضل و از بزرگان روزگار خود بوده که اکنون برای ما ناشناخته است. کاتب، در برگ ۱۲۳ نسخه، یادداشت‌هایی آورده که نسخه‌های اصلی او برای استنساخ صحیفه را نشان می‌دهد. به علاوه، از این یادداشت‌ها می‌توان به میزان دقت علمای سلف برای ضبط دقیق این کتاب شریف پی برد. متن یادداشت‌ها در پی می‌آید.

۱) نقلت هذه الصحیفة من خط علی بن احمد السدید رحمہ اللہ. و فرغت فی حادی عشر شعبان سنة اثنین و سبعین و سبعمائة. و قد کتب ما صورته:

نقلت هذه الصحیفة من خط علی بن السکون و تتبع اعرابها عن أقصاه حسب الجهد، الا ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر، و ذلك فی شهر ذی الحجة سنة ثلاث و اربعمائة و ستمائة. (۲) و علیها:

بلغت مقابلة مرة ثانية بخط السعيد محمدبن ادریس رحمہ اللہ، بحسب ما وصل الیه الجهد. ولله الحمد. و ذلك فی شهر ذی القعدة من سنة اربع و خمسين و ستمائة. و کل ما علی هامشها من حکایة سین و نسخه، فانه عن ابن ادریس. و كذلك جميع ما يوجد بين السطور و

عليه سين، فانه حكاية خطه. و اما ما كان نسخته بلا سين، فمنها ما هو بخط ابن سكون. و منها ما هو بخط ابن ادريس رحمه الله.

(٢) صورة خط ابن ادريس في مقابلته:

بلغ العرض باصل خبر الموجود، و بذل فيه الجهد و الطاقة الا ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر.

(٤) و عليها ايضاً:

بلغت مقابلة و تصحيحاً بالنسخة المنقول منها، فصححت بحسب الجهد الا ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر. و ذلك في شهر ذى الحجة سنة ثلاث و اربعين و ستمائة. ولله الحمد. (٥) عارضتها بأصلها المذكور و فيها مواضع مهملة التقييد (؟) فنقلتها على ما هي عليه. و الحمدلله وحده و صلواته على سيدنا محمد و آله و سلامه. و كتب محمد بن مكى.

(٦) و عليها ايضاً ما حكايته. و عليها اعنى على النسخة التى بخط ابن السكون، خط عميد الرؤساء رحمه الله تعالى قراءة، صورتها:

قرأها على السيد الاجلّ الثقيب الاوحد العالم جلال الدين عماد الاسلام ابو جعفر انقاسم بن الحسن بن محمد بن الحسن بن مؤيّد ادم الله علوه، قراءة صحيحة مهذّبة. و روايتها نه عن السيد بهاء الشرف ابى الحسن محمد بن الحسن بن احمد عن رجاله المسّمين فى باطن هذه الورقة. و أبحثها روايتها عنى حسب ما وقفته عليه و حددته له. و كتب هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب فى شهر ربيع الآخر من سنة ثلاث و ستمائة. و الحمدلله الرحمن الرحيم. و صلوته و تسليمه على رسوله سيدنا محمد المصطفى و على آله الغرّ اللهايم.

(٧) نقلت هذه الصحيفة الكاملة المغربية المنسوبة الى سيدنا و مولانا السجاد و زين العباد الامام مفترض الطاعة، على بن الحسين بن على بن ابى طالب صلوات الله و سلامه عليهم، من خط الشيخ العالم العلامة الشهيد الاول شمس الدين محمد بن مكى رحمه الله تعالى و رضى عنه. و تتبع أعاريبها و نقطها و جميع ما يرى فيها من الحواشى و النسخ لفظاً باللفظ عن أقصاه، حسب الجهد و الطاقة، الا ما زاغ عنه نظرى و حسر عنه بصرى. و كان ذلك فى عاشر ذى الحجة الحرام من سنة تسع و سبعين بعد الألف. و انا العبد المفتقر الى عفوربه العلى، ابن محمد على، غلام على، الشهير بمحمد امين.

نکته ۳: یادداشت مقابله و وقف نامه نسخه خطی صحیفه مورخ ۱۰۸۲

توضیح: نسخه‌های خطی از صحیفه سجادیه به شماره ۶۸۴۸ در کتابخانه آیت الله مرعشی موجود است که عیسی بن علی اردبیلی در سال ۱۰۸۲، نگارش آن را به پایانه برده و سید محمد بن ابی القاسم موسوی در سال ۱۱۶۵ یادداشتی به عنوان وقف بر آن نگاشته است. متن دو یادداشت، در اینجا می‌آید.

اول - وقف نامه صحیفه سجادیه

بسم الله الرحمن الرحيم بعد ما انتقل الی هذه الصحيفة السجادية علی صاحبها الصلوة والتحية، ووقت علی الوقفية من غير اطلاع علی الشروط و الكيفية، فلا بدّ من أن يكون وقفاً علی البرية من غير قيد و روية، و الصلوة و السلام علی محمد و آله سادات البرية. و كتبه الفقير الی الله الغنی محمد بن السيد ابی القاسم الموسوی فی سنة ۱۱۶۵ خمس و ستین بعد. ألف.

دوم - یادداشت آخر همان نسخه:

قد قابلت هذه النسخة التي هي انجيل اهل البيت و زبور آل الرسول صلوات الله عليهم اجمعين من البداية الی النهاية، علی بن الحسن بن الجباعی الحارثی الهمدانی. و هي كما كتب فی مثل هذا الموضع من كتابه منقولة من خط الشيخ العالم السعيد الشهيد محمد بن مکی رحمه الله] و معارضة بنسخة اخرى یخطه رحمه الله. و هما منقولتان علی ما نقل من خط الشهيد من خط علی بن احمد السدید المنقول من خط علی بن السکون المقابل به و بخط الشيخ السعيد محمد بن ادريس رحمه الله تعالى. انا العبد المفتاق الی ربه الغنی عیسی بن علی الاردبیلی.

اللهم وَّقِّه لما تحبّ و ترضی و اسلكه فی زمرة الصلحاء و احشره و والديه تحت لواء خاتم الانبياء و خير الاوصياء سلام الله عليهم اجمعين.

فی اوایل اثنتین و ثمانین بعد الالف من الهجرة النبوية علی هاجرهما الف الف الصلوة و التحية.

نکته ۴: شهادت انهاء و طریق روایتی علامه مجلسی

توضیح: یکی از نسخه‌های خطی صحیفه سجادیه - که به شماره ۲۹ در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است - به خط زین العابدین بن محمد قاسم ساوجبلاغی که در

تاریخ پنجشنبه ۷ ربیع الثانی ۱۰۹۹ در اصفهان، نوشتن آن را به پایان برده است. (بنگرید: فهرست دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۶۴ - ۱۶۵). این نسخه حواشی بسیار به امضای «م ق» (علامه محمد باقر مجلسی) دارد. همه نسخه برایشان خوانده شده و در صفحه ۱۱۲، پس از پایان متن صحیفه کامله و قبل از ملحقات، متن اجازه روایتی علامه مجلسی به میرزا محمد امین برای روایت صحیفه درج شده است، که در این جا نقل می‌شود. این اجازه روایتی، بخشی از تلاش‌های محدثان بزرگ برای ترویج صحیفه را نشان می‌دهد.

بسم الله الرحمن الرحيم أنهاء الأخ في الله، المبتغى لمرضاته تعالى ميرزا محمد امين جعله الله تعالى ممن يقتضى آثار الأئمة الطاهرين بقرائتى عليه و سماعه منى. سماع فهم و تدقيق و تصحيح و تنقيح.

ثم استجازنى، فاستخرت الله سبحانه، و اجزت له دام تأييده روايتها عنى مع ما ألحق بها، بأسانيدى... المتصلة الى سيد الساجدين صلوات الله عليه و على آياته الطاهرين و اولاده المعصومين.

منها ما اخبرنى به عدّة من المشايخ العظام، منهم والدى قدس الله ارواحهم؛ عن شيخ الاسلام و المسلمين بهاء الملة والدين محمد العالمى؛ عن والده الفقيه الشيخ حسين بن عبدالصمد الحارثى رَوِّحَ اللهُ روحهما؛ عن الشيخ الاعظم زين الملة و الدين الشهيد الثانى رفع الله درجته؛ عن الشيخ الاجل على بن عبدالعالي الميسى (ره)؛ عن الشيخ شمس الدين محمد بن المؤذن الجزينى قدس سرّه؛ عن... الجليل ضياء الدين على طاب ثراه؛ عن والده العلامة السعيد الشهيد محمد بن مكى قدس الله نفسه؛ عن الشيخ المدقق فخرالدين محمد؛ عن والده العلامة الشيخ ابى منصور الحسن بن يوسف بن المطهر الحلى نورالله ضريحهما؛ عن والده الفقيه سديد الدين يوسف رحمه الله؛ عن السيد الجليل شمس الدين فخرابن معد الموسوى قدس سره؛ عن الشيخين الاجلّين على بن السكون و عميد الرؤساء هبة الله بن حامد رَوِّحَ اللهُ روحهما؛ عن السيد الاجلّ بهاء الشرف الى آخر السند المذكور فى المتن.

و بالاسناد عن السيد فخرابن؛ عن الشيخ الاعلم الافخم محمد بن ادریس الحلى رضى الله عنهما؛ عن الشيخ الفقيه ابن على؛ عن والده شيخ الطائفة المحققة قدس الله اسرارهم؛ الى آخر السند المرقوم فى الهامش.

فأجرت له دام تأييده تلاوتها و روايتها عنى بتلك الاسانيد و غيرها، بل سائر كتب

الادعية بأسانیدی العديدة المتصلة الى مؤلفیها من اكابر علمائنا رضوان الله علیهم.
 فلیروها عتی، مراعیاً لشرايط الروایة، داعیاً لی و لمشاخی فی مآن الاجابة.
 و كتب بيمينه الوازرة الدائرة افقر العباد الى عفو ربّه الغنی، محمدباقر بن محمدتقی، عفی
 الله عن هفواتهما و سیناتهما، فی شهر ذی الحجة الحرام من سنة احدى و مائة و الف من الهجرة
 المقدسة، حامداً منه على نعماته، مصلياً على سيد انبيائه و الاصفیاء من عترته و اوصیائه،
 مسلماً علیهم اجمعین و الحمد لله رب العالمین.

نکته ۵: طریق روایتی شیخ علی بن زین الدین [شیخ علی صغیر، نواده شهید ثانی] به صحیفه سجادیه

توضیح: شیخ علی بن زین الدین مشهور به شیخ علی صغیر، نواده شهید ثانی، شرحی
 بر صحیفه سجادیه به زبان عربی دارد که تاکنون چاپ نشده و نسخه‌ای از آن به شماره ۴۲
 ضمن مجموعه اهدایی مرحوم استاد سید محمد مشکاة به کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران
 موجود است (بنگريد: فهرست دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۴۴) در این جا طریق روایتی ایشان
 برای صحیفه سجادیه، از مقدمه شرح یاد شده نقل می‌شود.

قد تكاثرت الاخبار و تظافرت الروایات للصحيفة السجادية عن سيدنا زين العابدين و
 امام المتقين علی بن الحسين بن علی بن ابی طالب.. و من تتبع الفاظها، و وصل الى بعض من
 رياض معانيها، و وقف علی ما اشتملت علمه من الحكم و الاحكام فی محكم مبانيها، و وجد
 قريب الإجابة من تلاوتها و سعادة من يتداولها فی عبادته و يعانيتها، دلّه العقل الهادي باللطف
 البادي علی أنّها روضة من ذلك النادی و رحمة من فيض هذا الوادي.

و أتى سأختر من الطرق مع تشعبها ما يبين المرام، و اسلك تيمناً و تبرّكاً ما سلكه
 مشايخنا الكرام. و اكتفى عن التطويل و التحرير، بما ذكره جدّاي الأجلان. فإجازتهما للسيد
 الجليل السيد نجم و الشيخ الاجل الشيخ حسين بن عبدالصمد، علی المرام يدلّان.

و أروپها إجازة عن شيخی الجليل و العالم النبيل، عماد الفضل و الكمال، و سناد العزّ و
 الجلال، عمی الأمجد و الفريد الأوحد، الشيخ علی بن محمد مدّ الله ظلّه؛ عن شيخیه الأجلین
 جدّی الأمجد نورالدين علی بن ابی الحسن الحسيني الموسوی و الشيخ نجيب الدين علی بن
 عيسى، عن شيخیهما العالمین العاملين جدّی جمال الدين ابی منصور الحسن بن الشيخ زين
 الدين و عمی السيد شمس الدين محمد بن علی الحسيني الموسوی الشهير بابن ابی الحسن

قدّس الله تربتهما و اعلى فى عليين رتبتهما؛ عن جدّى السيّد الأجلّ على بن ابى الحسن و الشيخ الأجلّ عزّالدين الحسين بن عبدالصمد الحارثى و السيد العابد نورالدين على بن السيد فخرالدين الهاشمى رضى الله عنهم جميعاً؛ عن جدّى السعيد العالم الربانى زين الملة و اندين الشهير بالشهيد الثانى اعلى الله مرتبته كما شرف خاتمته؛ عن الشيخ الأجلّ نورالدين على بن عبدالعالى الميسى؛ عن الشيخ شمس الدين محمد بن المؤذن الجزينى؛ عن الشيخ ضياءالدين على بن شيخنا الشهيد؛ عن والده السعيد الشهيد شمس الدين محمد بن مكى بن محمد بن حامد العالمى اعلى الله درجته كما شرف خاتمته؛ عن السيد النسابة تاج الدين بن معية؛ عن والده ابى جعفر القاسم؛ عن خاله تاج الدين ابى عبدالله جعفر بن محمد بن الحسن بن معية؛ عن والده السيد مجدالدين محمد بن الحسن بن معية؛ عن الشيخ ابى جعفر محمد بن شهر آشوب المازندرانى؛ عن السيد ابى الصمصام ذى الفقار بن محمد بن معد الحسينى؛ عن الشيخ ابى جعفر الطوسى بسنده المذكور فى اولها.

ح [حيلولة]: و عن الشهيد رحمه الله؛ عن السيد تاج الدين بن معية؛ عن السيد كمال الدين المرتضى محمد بن محمد بن السيد رضى الدين الآوى الحسينى؛ عن خواجه نصيرالدين محمد بن الحسن الطوسى؛ عن والده؛ عن السيد ابى الرضا فضل الله الحسينى؛ عن السيد ابى الصمصام عن الشيخ ابى جعفر الطوسى.

و بخصوص هذين السندين؛ عن الشهيد الى الشيخ ابى جعفر الطوسى؛ اجاز حدّى السعيد الشهيد الشيخ حسين بن عبدالصمد أن يروى الصحيفة الكاملة بعد إجازته على العموم زواية جميع مروياته بطرقها و إسنادها المذكورة فى الإجازة.

ح [حيلولة]: و عن الشهيد رحمه الله، عن والده؛ عن الشيخ فخرالدين ابى طالب محمد بن العلامة؛ عن والده الشيخ جمال الملة و الدين ابى منصور الحسن بن مطهر؛ عن والده و عن شبيخه المحقق نجم الملة و الدين ابى القاسم جعفر بن الحسن رضى الله عنه؛ عن السيد الجليل شمس الدين فخارين معد الموسوى؛ عن الشيخ الامام الضابط البارع عميد الرؤساء هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب؛ عن السيد الاجل نجم الدين بهاء الشرف ابى الحسن محمد بن الحسن بن احمد بن على بن محمد بن عمر بن يحيى العلوى الحسينى رحمه الله؛ بسنده المذكور فى اول الصحيفة. و قائل حدثنا هو عميد الرؤساء على النسخة المشهورة.

و بسند اعلى عن الشهيد رحمه الله؛ عن شبيخه رضى الدين على بن المزيدى؛ عن

الشيخ شمس الدين - و في بعض الاجازات: جمال الدين - محمد بن صالح القسيني؛ عن السيد فخار؛ عن عميد الرؤساء.

و بالسند المذكور؛ عن العلامة رحمه الله؛ عن والده؛ عن السيد فخار؛ عن الشيخ المحقق فخرالدين ابي عبدالله محمد بن ادریس الحلي؛ عن الشيخ الاجل السيد الامام السعيد ابي علي الحسن بن محمد بن الحسن الطوسي. فقائل حدّثنا هو محمد بن ادریس علی النسخة المشهور كتابتها علی الهامش منسوبة اليه.

نکته ۶: یادداشت‌های احمد سعدي انصاری

توضیح: نسخه‌ای از صحیفه سجادیه به شماره ۶۳۴۳ در کتابخانه آیت الله مرعشی موجود است که کار مقابله آن را احمد بن ابن الحموی سعدي انصاری به پایان برده و نسخه‌هایی را که با آن‌ها مقابله شده، در پایان نسخه خود معرفی کرده است. (بنگرید: فهرست آیت الله مرعشی، ج ۱۶ ص ۳۰۷) متن آن یادداشت‌ها در این جا نقل می‌شود.

(۱) بلغت المقابلة مع النسخ المذكورة، و صححت بحسب الجهد و الطاقة الآ ما زاغ عنه البصر و حسر عنه النظر، حامداً مصلياً. و كتب تراب اقدم العارفين خادم مولى السالكين احمد بن ابن الحموی السعدي الانصاری، محمد المدعو بسالك الدين عفى الله عنهم بالنبي و آله الابرار الاطهار عليهم صلواته و تسليماته مادامت لافلاك ادوار.

(۲) قوبلت مع النسخة التي هي بخط الشيخ السديد محمد بن علي بن الحسن بن الجباعي جدّ الشيخ الجليل الشيخ حسين بن عبدالصمد والد شيخنا بهاء الملة و الدين ادام الله ظله.

(۳) قوبلت مع نسخة كانت مكتوباً عليها هكذا: و قوبلت مع النسخة المقابلة مع نسخة الشهيد بخطه و مع نسخة عميد الرؤساء بخطه و مع نسخة الكفعمي بخطه و مع نسخة ابن ادریس و غيرها من النسخ، فصحّحت بحسب الجهد الآ ما زاغ عنه البصر و حسر عنه النظر. و كتبه محمد تقی مجلسی فی ثامن عشر شعبان المعظم من شهور سنة تسع و عشرين بعد الف من الهجرة النبوية. و كان تاريخ كتابة اصل النسخة ثالث عشر صفر سنة اربع و عشرين بعد الف.

(۴) و مكتوباً عليها ايضاً: و علی النسخة التي بخط علی بن السكون خط عميد الرؤساء(ره). قرأ و صورتها قرأ علی السيد الاجل النقيب الاوحد العالم جلال الدين عماد الاسلام ابو جعفر القاسم بن الحسن بن محمد بن الحسن بن مَعِيَّة ادام الله علوه ابي الحسن محمد

بن الحسن بن احمد عن رجاله المسمين في باطن هذه الورقة^١ وابتحه روايتها عني حسب ما وقفته عليه وحددته له وكتب هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب بن علي بن ايوب في شهر ربيع الآخر من سنة ثلاث وستمائة والحمد لله الرحمن الرحيم. و صلوته و تسليمه على رسوله سيدنا محمد المصطفى و على آله الغرّ الّلهاميم.

(٥) صورة خط ابن ادریس فی مقابلته: بلغ العرض باصل خبر الموجود و بذل فيه الجهد و الطاقة الاّ ما زاع عنه النظر و حسر عنه البصر و على نسخة الشهيد رحمه الله. عارضتها باصلها المذكور العالی هكذا فی هذا الموضوع من صحيفة التي بخطه: نقلت هذه الصحيفة من خط الشيخ العالم السعيد الشهيد محمد بن مكی (ره). و عليها بخطه: نقلت هذه الصحيفة من خط علي بن احمد السديد (ره) و فرغت فی حادی عشر شعبان المعظم سنة اثنين و سبعين و سبعمائة و كتب محمد بن مكی حامدا مصلياّ.

(٦) و عارضتها بنسخة اخرى بخط الشيخ ابن مكی مكتوبة فی سنة ستّ و سبعين و سبعمائة، و هي مكتوبة من النسخة التي كتب منها الاولي. قال: و كتب العبد متبعا ما يحتاج اليه سوى بعض مصطلح الكتاب من ترك لفظ الهمز و اثبات الالف فی فعل لامه و اورد نحوه.

نكته ٧: طريق روايتي محمد زيابادي

توضیح: نسخه‌ای از صحیفه سجادیه به شماره ۹۸۵ در کتابخانه آیت الله مرعشی موجود است که سلسله سند روايتی محمد بن مظفر تقی الدین زيابادي برای صحیفه سجادیه در ابتدای آن آماده است. (بنگريان: فهرست آیت الله مرعشی، ج ۳، ص ۱۷۷). متن آن طريق روايتی در این جا نقل می شود.

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و سلام على عباده الدين اصطفى. و بعد فيقول الفقير الى الله الغني محمد بن مظفر الشهير تقی الدين الزيابادي القزويني اهبهما الله الباري غفران: حدثنا شيخنا الاعظم محيي السنة و قاصع البدعة خاتم المجتهدين وارث علوم الانبياء و المرسلين هادي الانام مرشد اهل الاسلام مفتاح خزائن الجود و العطاء منهاج مقاصد الشرايع و الهی كشاف معالم التنزيل مبين اسرار التأويل سلطان العلماء برهان النجبا ترجمان الرحمان بالحكمة فصل الخطاب مبين احكام الشرع بالصدق و الصواب القطب المدار عليه في العقل و

کتابخانه
شماره ۹

۱. مراد، یادداشت پنجم و ششم است که پس از این می آید.

النقل الركن المشار اليه فى الفرع و الاصل ركن الشيعة و صدر الشريعة حجة الاسلام و المسلمين بهاء الملة و الحق و الدين محمد بن الشيخ الامام العالم العامل الكامل الفقيه العارف برهان العارفين حسين بن عبدالصمد بن شمس الدين محمد الجعفى الحارثى الهمدانى الجبى العالمى خلد الله ظله و افاض على البرية بركته و فيضه، فى ظهيرة يوم الاثنين التاسع من صفر عام تسع عشر و الف من الهجرة فى داره بعسكر سلطان الوقت و هو الامير المعظم مولى ملوك العرب و العجم، ابوالمظفر شاه عباس الحسينى الصفوى خلد الله ملكه و سلطانه القاتنين فى ولاية قراباغ من اعمال اران. قال: حدثنا والدى حسين بن عبدالصمد قدس الله روحه فى دارنا فى المشهد المقدس الرضوى عمى ساكنه السلام فى يوم الثلاثاء الثانى عشر رجب عام احدى و سبعين و تسعمائة قال: اخبرنا الشيخ الامام الكامل ركن الطائفة افضل المتأخرين ،سلطان العارفين فقيه اهل البيت: سراج الاسلام والمسلمين و الانبياء و المرسلين زين الملة و الحق و الدين على العالمى روح الله روحه و زاد فتوحه قال: حدثنا الشيخ الامام نورالدين على بن عبدالعالى الميسى العالمى رفع الله مكانه قال اخبرنا الشيخ السعيد شمس الدين محمد بن محمد بن محمد بن داوود الشهير بابن المؤذن الجزى عطر الله مرقداه قال حدثنا الشيخ الفاضل ضياء الدين على ابن الشيخ العالم الكامل الشهيد محمد بن مكى العالمى قدس روحها.

ح : و عن الشيخ زين الملة و الدين رحمه الله عن الشيخ الامام الحافظ المتقن الشيخ جمال الدين احمد بن محمد بن خاتون عن والده الشيخ شمس الدين محمد بن الشيخ جمال الدين احمد بن الحاج عن شهر بذلك عن الشيخ زين الدين جعفر بن حسام عن السيد ابن نجم الدين عن الشيخ رحمه الله.

ح : و عن الشيخ زين المنة و الدين عن الشيخ جمال الدين احمد عن الشيخ الامام المحقق نادر الزمان الشيخ نورالدين على بن عبد العالى الكركى قدس الله روحه عن الشيخ نورالدين ابن هلال الجزائرى عن الشيخ العابد احمد بن فهد الحلّى عن الشيخ محمد بن مكى الشهيد عن السيد النسابة تاج الدين بن معية عن والده ابى جعفر القاسم عن خاله تاج الدين ابى عبدالله جعفر بن محمد بن معية عن والده السيد مجدالدين محمد بن الحسن بن معية عن الشيخ ابى جعفر محمد بن شهر آشوب المازندراني عن السيد ابى صمصام ذى الفقار بن محمد بن معية عن الشيخ الرئيس ثقة الاسلام ابى جعفر محمد بن الحسن الطوسى قدس الله ارواحهم.

ح : و عن السيد تاج الدين بن معية عن الشيخ كمال الدين المرتضى محمد بن محمد بن

السيد رضى الدين الآوى الحسينى عن الامام المحقق المدقق اسوة الحكماء و المتكلمين و سلطان النجباء و المدققين خواجه نصير الملة و الدين محمد بن الحسن الطوسى قدس الله زوجه و زاد فتوحه عن والده حسن بن محمد عن السيد ابى الرضا فضل الله الحسنى عن السيد ابى الصمصام عن الشيخ ابى جعفر الطوسى رحمهم الله.

قال الشيخ الطوسى: اخبرنا الحسين بن عبيدالله الغضائرى قال: حدثنا ابوالفضل محمد بن عبدالله بن المطلّب الشيبانى فى شهر سنة خمس و ثمانين و ثلاث مائة قال: حدثنا الشريف ابوعبدالله جعفر بن محمد بن جعفر بن الحسن. و باقى السند مذكور فى المتن و الحمد لله ربّ العالمين.

فى المتن: حدثنا الشيخ الاجل السيد الامام السعيد ابوعلى الحسن بن محمد بن الحسن الطوسى ادام الله تاييده فى شهر جمادى الآخر من سنة احدى عشر و خمسمائة قال: اخبرنا الشيخ الجليل ابوجعفر محمد بن الحسن الطوسى رضى الله عنه قال: اخبرنا الحسين بن عبيدالله الغضائرى قال حدثنا ابوالفضل محمد بن عبدالله بن المطلّب الشيبانى فى شهر سنة خمس و ثمانين و ثلاث مائة قال: حدثنا الشريف ابوعبدالله جعفر بن محمد بن جعفر بن الحسن بن جعفر الحسن بن الحسن بن على امير المؤمنين عليه السلام.

نكته ۸: ابیاتى در وصف صحيفه سجاديه

توضیح: شيخ نعمت الله ابن خاتون عاملی، چند بیت در مدح صحيفه سجاديه و ترغيب به بهره گيرى از آن سروده كه متن كامل آن در «تاريخ صحيفه كامله» (ص ۳۴) آمده است. «تاريخ صحيفه كامله»، مجموعه‌اى از گفتارها به زبان اردو است كه در مقدمه ترجمه صحيفه به زبان اردو از ميرزا احمد حسن صاحب قبله كاظمينى (چاپ هند، ۱۹۵۱ ميلادى) درج شده است.

عليك بتكرار الصحيفه أنّها	مُبَيِّضُ يَوْمِ الْحَشْرِ سَوْدَ الصَّحَافِ
و لازم لها فيها الذى اللب بلغة	دعاء و حرز عاصم من مخاوف
أنت درّه من بحر علم يده	ساوى فيض بالائمة طائف
و معروفة فى الناس قد فاح عرفها	عروساً حوت أسنى المعانى اللطائف
على العابدين السجادة درماً تحية	تجلّ من الاحياء أو رصف راصف
و آبائه الأظهار خيرة ربهم	و أبناؤه الأبرار كنز المعارف

نكته ٩ : معرفی نسخه صحیفه سجادیه به خط میر کبیر

توضیح : این نکته برگرفته از مقدمه آیه الله سید احمد روضاتی بر نسخه چاپ عکسی صحیفه سجادیه به خط میر کبیر است. به سفینه شماره ٧ ص ١٧٨ رجوع شود.

ایها القاریء الکریم! انّ الصحیفه التي تجاه وجهك، نسخه نفیسه مصحّحة فی الغایة. و هی بخط جدنا الامام العلامة الفقیه المجتهد المتکلم المحقق الحاج میرابوالقاسم الموسوی الاصفهانی المتوفی سنة ١١٥٧ ق هـ. و صاحب «مناهیج المعارف» المطبوع، و تلمیذ العلامة المجلسی. و قد استنسخ هذه النسخة عن نسخة نفیسه هی بخط العالم الفاضل الكامل مولانا محمدرضا ابن اخ الشیخ الاعظم المحدث مولانا محمد تقی المجلسی الاول. و کان فی تلك النسخة اجازاته و خطوطه الدالّة علی عرضه علیه، و فیہ اجازة صاحب بحارالانوار، و قد کتب فی تلك النسخة انه عورض علی نسخة کانت بخط الشیخ الاجلّ العلامة ابن ادریس الحلّی و تاریخها سنة ٥٧٠ هـ. و عورض علی النسخة التي کانت بخط جدّ شیخنا البهائی محمد بن علی الجبّاعی، ثم عرض علیها الشیخ علی بن احمد السدید. و ما کان مخالفاً لروایة ابن السکون، کتب علیه «س» كما صرّح بذلك کله فی هامش ص ٢٩٢.

ثم انّ جدنا العلامة الكاتب صرّح فی صدر ص ٢ انّ النسخة المنقول منها کانت معروضة علی نسخة شیخه فی الروایة و استاده العلامة المجلسی صاحب بحارالانوار. و کان العارض من الثقات الأفاضل، و هو السعید الشهید مولانا احمد بن مولانا افضل الدماوندی.

و بعد مضی اربعة عشر سنة من الفراغ عن کتابة النسخة، وجد الكاتب نسخة نفیسه اخرى من الصحیفه کانت مترجمة بترجمة العلامة الفقیه الآقا حسین الخوانساری صاحب «مشارق الشمس فی شرح الدروس»، فوجد فیها ما لم یکن فی نسخته، فنقلها الی هذه الصحیفه، و ذلك فی سنة ١١٤٢ هـ، كما صرّح فی ص ٢٣٢. و بالجملة قد فرغ من استنساخ هذه النسخة فی سنة ١١٢٨ هـ، كما صرّح فی ص ٢٣٠. ثم شرع فی کتابة ملحقاتها و فرغ منها فی قرية اسفرنجان من قری جریاذقان فی سنة ١١٢٨ ق هـ كما صرّح فی ص ٢٨٦. ثم بعد ذلك تشرف لزيارة العتبات، فکتب العالم العَلَم العلامة مولانا محمد طاهرین الحاج مقصود علی - من تلامذة العلامة المجلسی و شرکاء درس الکاتب - اجازة بخطه الشریف لکاتب النسخة فی سنة ١١٢٩ ق فی کربلا، و ذلك فی ص ٢٨٧ و ٢٨٨. ثم کتب بعدها اجازة العلامة المجلسی و طریقہ فی روایة الصحیفه السجادیة. فبذلك التصحیحات و المقابلات، صارت هذه النسخة

ممتازة بين أقرانها من جهات شتى و من نفائس نسخ الصحيفة السجادية. و الحمد لله على ما أنعم علينا بتملکها، و وقفنا لطمعها و نشرها.

رموز النسخة :

قد نقل الکاتب فى هوامش النسخة بعض المطالب لتشريح مشکلات المتن، فجعل للعلامة المجلسى «م ق ر»، و لوالده العلامة مولانا محمد تقى «م ت ق» و للمير سيد ابوالقاسم الموسوى کاتب النسخة «م س ق». و كذلك جعل لمصادر التصحيح ايضاً رموزاً، فجعل للقاموس «ق»، و للصحاح «ص».

و «شنا» رمز لصحيفة ابن اشناس، و هو الحسن بن محمد بن اسماعيل بن اشناس البرزاز، و «شا» رمز لصحيفة ابن شاذان، و هو محمد بن احمد بن على بن الحسن بن شاذان، و «کف» رمز للکتاب الکفعمى.

نکته ۱۰ : ترجمه منظوم فهرست دعاهاى صحيفه و ملحقات

توضيح : فهرست منظوم صحيفه سجاديه، پانزدهمين رساله از مجموعه خطى شماره ۳۱۰۹ کتابخانه مركزى دانشگاه تهران (ص ۱۱۳ - ۱۱۶ مجموعه) است، که ناظم آن ناشناخته است و متن آن دريپى مى آيد. به برخى از شماره هاى دعاها در متن بيت ها اشاره شده که در اين جا با حروف سياه مشخص مى شود. مواردى که به شماره هاى دعاها اشاره نشده، در داخل قلاب [] افزوده ايم تا بهره گيرى از اين قطعه منظوم بيشتتر شود.

بسم الله الرحمن الرحيم

صحيفه کامده دريماى سز آل رسول

چو بر موالى آل رسول، عزّ و قبول

گرفته دامن ابواب فضل اگر خوانى

روان به دامن وى هر دعا که مى دانى

يکى دعای عظيمى که هست در تحميد

نخست وادى اسرار، از آن نهمان گرديد

دوم دعای درود است بر محمد و آل

در آن فضائل آل نبى به صد اجلال

سوم دعای درود و روان پسر از انوار
 به حاملان که بر ایشان گرفته عرش، قرار
 چهارم است درود مصدقان رسل
 که بوده‌اند حواری هادیان سُبُل
 دعا ز بهر خود و دوستان خود، پنجم
 دعای صبح و مساء، دان تو از صحیفه ششم
 دعای هفتم از آن در پی مهمات است
 در استعاذه به هشتم، هزار آیات است
 در اشتیاق خدا، دان روان دعای نهم
 در التجا به سوی حق بود دعای دهم
 دعای خاتمه خیر هست یازدهم
 در اعتراف گناهان بود دوازدهم
 دگر دعای حوائج چو داد امری رو [۱۳]
 دگر شکایت ظالم پی تظلم از او [۱۴]
 دعای پانزدهم بهر ناخوشی و شفاست
 دعای شانزدهم ز استقاله کان شفاست
 دگر دعا پی دفع مکاید شیطان [۱۷]
 دگر دعای حذر از حوادث زمان [۱۸]
 دعای نوزدهم دان دعای استسقا
 نزول رحمت باران شود به آن حقا
 دعای بیستم اندر مکارم الاخلاق
 دعای رفع غم و حزن دان به استحقاق [۲۱]
 دعای شدت [۲۲] و دیگر دعای عافیت است [۲۳]
 که قدر عافیت از بهر قرب عاقبت است
 دعای پس ز ابوین است در ادای حقوق [۲۴]
 دعای دیگر از اولاد بهر رفع عقوق [۲۵]

- دعای بعد، ز همسایگان و یاران است [۲۶]
- دگر دعای ثغور از ثغور داران است [۲۷]
- دگر دعای تضرع به سوی ربّ و دود [۲۸]
- دعای روزی بسیار و ثروت مقصود [۲۹]
- دعای یاری حق بر ادای دین عباد [۳۰]
- دعای توبه که آمد نجات روز معاد [۳۱]
- دعای سی و دوم زان پس از نماز شب است
- دعای سی و سوم ز استخاره منتخب است
- دعای سی و چهارم دعای آن هشیار
- که دید عاصی رسوا و مبتلای شرار
- دگر دعای رضا بر قضای حق ز یقین [۳۵]
- ز رعد و برق، دعای دگر نگر در دین [۳۶]
- دعای شکر [۳۷] و دعایی در اعتذار از آن [۳۸]
- دعا پس از طلب عفو، درد را درمان [۳۹]
- در آن دعا چهلم ذکر موت را مخصوص
- دعای ستر و وقایه است بعد از آن منصوص [۴۱]
- دگر دعای شریفی ز ختم قرآن است [۴۲]
- دگر دعای هلال است و بحر ایمان است [۴۳]
- دگر دعای دخول مه مبارک دان [۴۴]
- دگر دعای وداع است آخر رمضان [۴۵]
- دعای جمعه و هم عید فطر و اضحی را [۴۶ و ۴۸]
- دعا هم از عَرَفَه فیض بخش دل‌ها را [۴۷]
- دعای دفع کدورات کید اعدا دان [۴۹]
- دعای رهبه و بیم است بعد از آن آیان [۵۰]
- دگر دعای تضرع که شد پر از ارشاد [۵۱]
- همان دعاست که آن ز استکانک آرد یاد

دعای بعد به الحاح می‌دهد تعلیم [۵۲]

دگر دعای تذلل ز روی قلب سلیم [۵۳]

دعای کشف هموم است بعد از آن مذکور [۵۴]

ز ملحقات صحیفه است بعد از این مأثور

ز ملحقات، نخستین، دعای تسبیح است

دوم ز نکته تمجید پر ز تشریح است

سوم دعای تذلل پی تلاف دوست

تضرعی که در آن رحمت پیاپی اوست

چهارم است به آل محمدی صلوات

چو ذکر آل محمد کنی تو در خلوات

به پنجمین صلوات از برای آدم ران

دعای کرب و اقاله است بعد از آن آیان [۶]

دعای خوف و حذر آمده است بعد از وی [۷]

در آخر است دعاهای هفته پی در پی

گر از مقام دعا با خیر شوی، هشدار

که بی‌صحیفه نداری به روزگار، قرار

به عرض حاجت یاران بکوش کان سبب است

در استجابیت و ز ایشان امین و منتخب است

پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو فریښکي
پرتال جامع علومو انساني